

АНГЛИЙСКАТА ДЕТСКА ЛИТЕРАТУРА В „ОГЛЕДАЛНИЯ СВЯТ“ НА ПРЕВОДА

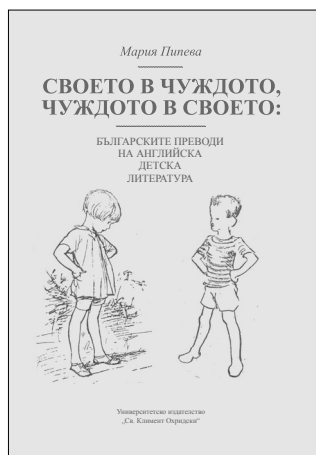
Пипева, М. *Своето в чуждото, чуждото в своето: българските преводи на английска детска литература.* София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. 2014, 271 с. ISBN 978-954-07-3766-9

Корнелия Славова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Подобно на откривателските приключения в приказната творба на Луис Карол „Алиса в Огледалния свят“, книгата на Мария Пипева пренася читателя от другата страна на огледалото – в алтернативните светове на фантазията и на магическото, на Мечо Пух, Питър Пан, Алиса, Кристъфър Робин и техните приятели. Това обаче не е само забавно пътешествие към детството и любимите ни приказни герои, а солидно изследване на проблемите и предизвикателствата при превеждането и осмислянето на английската детска литература на български език в един продължителен период от време – от средата на XIX в. до днешно време. Както загатва двойното заглавие на книгата, изучаването на преводната рецепция на английската детска литература у нас не търси противоборството между свое и чуждо, а откриването на едно лиминално свое-чуждо пространство, където родното се оглежда чрез чуждото, а то, от своя страна, се преобразява и преосмисля чрез погледа отвън.

Изследването има два основни компонента: обстоен преглед на съществуващите български преводи на английска детска литература в продължение на повече от век и половина, както и анализ на тези преводи като културни артефакти в променливия социално-политически контекст на България и Европа в този период. По отношение на първия компонент – онова, което Пипева нарича в заключението си „археология“, т.е. „откриване и описване на емпирични данни и факти“ (с. 216), авторката е събрала, обработила и систематизирала огромен корпус от материали, които предлагат първата по рода си „историография“ на англоезичните преводи на

детска литература у нас. Още повече че внушителната информация е почерпана от толкова много и жанрово разнообразни източници: от критически дискурси в пресата (женски, християнски, детски списания, обществено-политически вестници) през научни издания, лични разговори с близки на преводачите до конкретни закони за детската литература, постановления на ЦК на БКП и партийни директиви за пропагандно-възпитателната роля на детската литература. Свършен е огромен изследователски труд по издирването и интерпретирането на преводаческите практики, както и осветляването на сложните процеси на деконтекстуализиране и реконтекстуализиране на оригиналните произведения в превод.

Аторката не остава на ниво историографски преглед – тя проследява едновременно диахронните и синхронните процеси в културния трансфер на най-значимите образци на английската детска литература у нас, като непрекъснато ги съпоставя с европейските модели на преводна рецепция. Изследването започва с панорамен преглед, като постепенно стеснява фокуса си и навлиза в детайлите на рецепционистката история и на отделни преводи, за да покаже серия от противоречиви и интересни процеси: напрежения между родно и чуждо, между канон и неканон, между детска литература и цялостна литературна традиция, между идеологии и просветителство, между естетически и пропагандни цели, между диктата на пазара и диктата на тоталитарната държава и т.н. По този начин преводът наистина функционира на много нива отвъд езика: като репрезентация на чуждото и саморепрезентация, като трансмисия на ценности и образи, както и превод на култури.

Задълбоченото проучване се базира на успешен хибриден аналитичен модел, основан на културологично ориентираните теории в превода (Лорънс Велути, Андре Льофевр и др.), съчетан с полисистемната теория на Евен-Зохар и Гидеон Тури, както и със социологическите интервенции по линия на Пиер Бурдийо. Аналитичният модел е удачен по няколко причини: той отговаря на авторското разбиране за преводния процес като социокултурна практика, която има потенциал за промяна, намеса и влияние в целевата култура. Този многостранен подход дава възможност за по-голяма комплексност на анализа. Концептуалният апарат е изчистен и кристално ясен – в теоретичната глава всяко понятие е въведено прецизно („репертоар“, „норма“, „патронаж“, „хабитус“, „амбивалентност“, „преводимост“ и т.н.), като след това тези понятия уплътняват конкретния анализ на преводните варианти. Пипева дефинира прецизно чуждата терминология, като в същото време я превежда творчески на български – например удачните преводи на основните термини на Велути „одомашняване“ (domestication) и „очуждаване“ (foreignization), които биха могли да заместят съществуващите транслитерирани варианти на български.

След общия преглед на българския рецепционен контекст и на мястото на детската литература в българската литературна критика Пипева забавя темпото, за да се вгледа в историческите, културно специфичните, езиковите и интерпретационните аспекти на микрониво. По-конкретно, чрез детайлен анализ на българските преводи

на т.нар. „стожери на канона“ – „Книга за джунглата“, „Мечо Пух“, „Алиса в страната на чудесата“, „Питър Пан“ и „Приказки“ от Ръдиард Киплинг, се открояват разнообразните преводачески стратегии, както и ролята на английските образци за обогатяването на българския стилистичен и жанров репертоар, особено по линия на нонсенсовата естетика и езиковата игра. Авторката коментира виртуозните преводи и спецификата на творческия почерк на отделни български преводачи (като Сидер Флорин, Цветан Стоянов, Валери Петров или Георги Рупчев), но не спестява критиките си към някои несполучливи преводни издания. Чрез сравняването на преиздавани и препревеждани варианти на една и съща творба се хвърля допълнителна светлина върху динамиката на приемната българска култура, както и върху забранителните, насърчителните, естетическите или пазарните функции на преводната литература в собственото ни културно и литературно поле. Заключениеята в края на всяка глава са много полезни и улесняват читателя в обобщаването на основните процеси, като допълнително подсилват връзката между теория и емпирика.

Книгата *Своето в чуждото, чуждото в своето: българските преводи на английска детска литература* е написана достъпно и увлекателно, като дава възможност на българския читател да се запознае с основните фигури и образи в англоезичната детска литература, с приликите и разликите между английската и българската литературна традиция, както и с културните специфики на двата контекста. Темата на изследването е значима, неразработвана и особено актуална, защото предлага оригинален и задълбочен поглед към чуждоезиковото пресътворяване в процеса на превода, както и към по-общи въпроси за межкултурното общуване. Авторката умело интегрира опита и познанията си от различни полета на хуманитаристиката като преводазнанието, литературознанието, английската културна история, културологичната и литературната теория. Изследването е ценно по много причини: то е приносно за осмислянето и преподаването на детска и англоезична литература у нас, както и за разбирането на преводаческите практики и на по-големите културно-исторически процеси в межкултурния пренос. Като първото цялостно изследване в слабо проучената у нас област на превода на детска литература, то допринася за развитието на рецепционистките, съпоставителните и интердисциплинарните изследвания като цяло. Не на последно място, през огледалния свят на английската детска литература в превод, то отразява нашия опит по нов начин в светлината на чуждия.

THROUGH THE LOOKING-GLASS: THE BULGARIAN TRANSLATIONS OF ENGLISH CHILDREN'S FICTION

✉ **Dr. Kornelia Slavova, Assoc. Prof.**
Department of English and American Studies
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
Sofia, Bulgaria
E-mail: k.slavova@uni-sofia.bg